

บทที่ ๓ กระบวนการวิจัย

๓.๑ บทนำ

การวิจัยทางรัฐศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการที่เชื่อถือได้นั้น ได้ใช้หลักการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญกล่าวคือ ๑) ผู้วิจัยรู้สึกว่ามีปัญหาหรือมีความรู้สึกว่าการจะได้อะไรจะได้รับคำตอบ ๒) กำหนดขอบเขตหรือให้คำนิยามของปัญหานั้นเพื่อจะให้การหาคำตอบนั้นง่ายขึ้น ๓) ตั้งสมมติฐานเพื่อทำการคาดคะเนคำตอบที่จะค้นหา ๔) กำหนดวิธีการทดสอบสมมติฐาน และ ๕) ทดสอบสมมติฐานด้วยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล^๑ ซึ่งกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการของการสังเกตพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ แล้วนำมาสรุปเป็นกฎทั่วไปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่ศึกษากระบวนการดังกล่าวประกอบไปด้วย

๓.๒ กระบวนการวิจัยทางรัฐศาสตร์

สำหรับกระบวนการวิจัยทางรัฐศาสตร์นั้น จะใช้แนวทางตามกระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ที่นำมาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าว แต่อาจมีการแบ่งรายละเอียดของขั้นตอนการวิจัยมากกว่ากระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้มีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยได้ดียิ่งขึ้น กระบวนการวิจัยทางรัฐศาสตร์อาจประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้^๒

๑. ปัญหาการวิจัย

ปัญหาการวิจัย หมายถึง เรื่องที่นักวิจัยเกิดความสงสัยเกิดความอยากรู้อยากเห็นต้องการที่จะศึกษาหาคำตอบ ปัญหาการวิจัยนี้ อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นปรากฏการณ์อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะต้องการแก้ไขปัญหานั้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งนักวิจัยต้องมีความคิดที่เป็นเหตุและเป็นผลพอสมควร

^๑ John Dewey อ่างในกี รักษ์ชน และคณะ, *หลักและวิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๘๙.

^๒ ปรับปรุงจาก กี รักษ์ชน และคณะ, *อ่างแล้ว*, หน้า ๙๑-๑๑๓.

๒. การกำหนดหัวข้อการวิจัย

การกำหนดหัวข้อของเรื่องวิจัย หรือ ชื่อเรื่องการวิจัย มักจะกำหนดมาจากปัญหาสำคัญผู้วิจัยจะนำมากำหนดเป็นหัวข้อเรื่องการวิจัย ผู้วิจัยจะแปลหรือแตกหัวข้อเรื่องออกมาเป็นปัญหาในรายละเอียดให้มีความเด่นชัดขึ้น การกำหนดหัวข้อวิจัยจำเป็นต้องจำกัดหัวข้อให้แคบ เพื่อให้ทราบขอบเขตของการวิจัยเรื่องนั้นๆ โดยให้อยู่ในขอบข่ายที่คิดว่าจะได้ประโยชน์คุ้มค่า เหมาะสมกับเวลา แรงงานและเงินทุนของผู้วิจัย

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย

การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย หรือ จุดมุ่งหมายของการวิจัย หมายถึง เจตจำนงของนักวิจัยว่าต้องการจะศึกษาเรื่องอะไรบ้าง วัตถุประสงค์จึงมีลักษณะคล้ายๆ กับปัญหาการวิจัย และอาจใช้แทนกันได้ ในกรณีที่นักวิจัยกำหนดปัญหาการวิจัยแล้ว นักวิจัยไม่จำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยก็ได้ หรือจะกำหนดทั้งสองอย่างก็ได้

๔. การกำหนดคำถามการวิจัย

การกำหนดคำถามการวิจัย หมายถึง สิ่งที่นักวิจัยมีความอยากรู้อยากเห็น หรือสิ่งที่นักวิจัยต้องการที่จะศึกษาซึ่งสอดคล้องใกล้เคียงกับการกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย กล่าวคือ ถ้าผู้วิจัยกำหนดปัญหาของการวิจัยแล้วก็ไม่จำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ส่วนรูปแบบของการเขียนนั้นสองหัวข้อจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อย

การกำหนดชื่อเรื่องของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และคำถามการวิจัย จะเริ่มจากประสบการณ์ที่มีอยู่ในสังคม ปรากฏการณ์นั้นหมายถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ประกอบกับประสบการณ์ความรู้และอุดมคติของนักวิจัยจะเป็นตัวกระตุ้นให้นักวิจัยเกิดความอยากรู้อยากเห็นที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง และหลายเรื่องหลายปัญหา ตามปกตินักวิจัยทางรัฐศาสตร์มักจะสนใจในเรื่องและปัญหาของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของวิชารัฐศาสตร์ ซึ่งเรื่องและปัญหาที่นักวิจัยสนใจ อาจจะมีหลายเรื่องหลายปัญหา นักวิจัยจะต้องเลือกเรื่องและปัญหาที่สำคัญมา ๑ หัวข้อ เรื่องที่เลือกมาจะต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจ มีความสำคัญ ไม่มีปัญหาในการเก็บข้อมูล จนกระทั่งทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริงหรือ ข้อมูลไม่มีความสมบูรณ์พอที่จะวิเคราะห์ข้อมูลได้ เป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถมีทุนทรัพย์ และเวลาพอที่จะทำการวิจัยได้ อีกเป็นเรื่องจะต้องไม่กว้างขวางเกินไป จนไม่สามารถที่จะทำการวิจัยได้ในเวลาที่เหมาะสม และในขณะเดียวกันจะต้องไม่แคบจนเกินไปจนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญน้อย ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่นักวิจัยจะต้องใช้ดุลยพินิจด้วยตนเอง

๕. การออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัย หมายถึง การจำกัดขอบเขตและวางรูปการวิจัยให้ ได้มาซึ่งคำตอบที่เหมาะสมกับปัญหาวิจัย ผลการออกแบบวิจัยจะได้แบบวิจัยซึ่งประดุจเป็น พิมพ์เขียวของการออกแบบการวิจัย การออกแบบการวิจัย เป็นการเชื่อมโยงประเด็นทางการ วิจัย ตั้งแต่การกำหนดวิธีการวิจัย เครื่องมือ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดวิธีการ เลือกตัวอย่าง การกำหนดวิธีการจัดกระทำข้อมูล และการประมวลผลข้อมูล การกำหนด วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดวิธีการนำเสนอและเขียนรายงาน จนถึงการกำหนดการ บริหารงานวิจัย ซึ่งการออกแบบการวิจัยนี้ จะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการทำการวิจัยไว้ อย่างครอบคลุม

๖. การตั้งสมมติฐานการวิจัย

คำว่า สมมติฐาน หมายถึง ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยคาดคะเน หรือเดาคำตอบ เอาไว้ล่วงหน้า โดยที่ยังไม่ได้ไม่ทำการวิจัยจริงๆ สมมติฐานจะเป็นการคาดเดาว่า ผลการวิจัย จะเป็นอย่างไร หรือ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อกันนั้นมีอะไรบ้าง การตั้งสมมติฐานจะเป็น ประโยชน์ต่อนักวิจัยในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการแปล ความหมายของข้อมูล แต่สิ่งที่ต้องควรระวังคือ อย่าให้สมมติฐานที่ตั้งนั้นเกิดความลำเอียง

สมมติฐานการวิจัยนั้นจะต้องตั้งให้ตอบรับกับปัญหาการวิจัย ปัญหาการ วิจัยเป็นสิ่งที่นักวิจัยอยากรู้ จึงตั้งไว้ในรูปของคำถาม ส่วนสมมติฐานเป็นคำตอบของการวิจัย ที่ผู้วิจัยคาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้า ดังนั้น จึงต้องสอดคล้องกัน

๗. การกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

เมื่อกำหนดปัญหาการวิจัย สมมติฐานแล้ว ผู้วิจัยจะต้องกำหนดตัวแปรโดย ละเอียด จากนั้นจึงให้คำนิยามตัวแปร หรือคำนิยามศัพท์ อันเป็นการกำหนดว่า ในงานวิจัยนี้ จะกำหนดคำศัพท์เฉพาะขึ้นมาอย่างไร และจะให้ความหมายคำศัพท์นั้นว่าหมายถึงอะไร เป็นต้น

๘. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการนำเสนอข้อมูลที่เป็น ประเด็นหัวข้อวิจัยมาขยายความเพื่ออธิบายให้เข้าใจว่า หัวข้อวิจัยนั้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี พื้นฐานของใคร ซึ่งแหล่งข้อมูลดังกล่าว นักวิจัยจะหาได้ห้องสมุด หน่วยราชการ หรือสถาบัน ต่างๆ โดยทำการรวบรวมนำข้อมูลที่ได้นำมาเรียบเรียงอย่างเป็นระบบพร้อมทั้งอ้างอิงที่มา

อย่างพร้อมสรรพ แล้วผู้วิจัยจึงนำไปสรุปเป็นแนวคิดของตนเองอันเป็นแนวทางนำไปสู่การสร้างนิยามศัพท์ กรอบแนวคิด และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังต้องทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ผลการวิจัยของนักวิจัยที่ได้ดำเนินการไปแล้วก่อนหน้านี้ว่า มีผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นไร เพื่อจะให้ทราบชัดถึงแนวทางที่จะดำเนินการวิจัยนี้มีความแตกต่างกับผลการวิจัยที่ทำไปแล้วอย่างไรบ้าง เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนของการวิจัยได้อีกทางหนึ่ง

๙. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย เป็นผลสรุปจากการศึกษาทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปัญหาการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวคิดของตนเองสำหรับการดำเนินการวิจัยของตน กรอบแนวคิดการวิจัยจะเป็นการประมวลความคิดรวบยอดของงานวิจัยว่า งานวิจัยที่กำลังทำอยู่นี้มีตัวแปรอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาเป็นอย่างไร อะไรเป็นตัวแปรอิสระ อะไรเป็นตัวแปรตาม และกรอบแนวคิดการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยต่อไปได้

๑๐. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือการวิจัย นั้นผู้วิจัยจะดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดยจะทำการสร้างเครื่องมือการวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองจนเป็นที่แน่ใจว่าเครื่องมือการวิจัยที่สร้างนั้นมีความถูกต้องสูง สามารถวัดได้ตามที่ต้องการ และเป็นเครื่องมือที่มีความเชื่อมั่นได้สูงกล่าวคือจะวัดกี่ครั้งก็จะได้จำนวนสิ่งทีวัดไม่มีความแตกต่างกัน

๑๑. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อทำการสร้างเครื่องมือการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพเครื่องเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยต้องใช้เครื่องมือที่ไปแจกให้กับประชากรที่ใช้ในการวิจัย แต่เนื่องจากมีประชากรจำนวนมาก การเลือกตัวอย่างที่จำเป็นสำหรับการวิจัยแบบสำรวจและแบบทดลองที่มีหน่วยที่จะศึกษาเป็นจำนวนมาก การเลือกตัวอย่างเป็นการเลือกบุคคล หรือสถาบัน หรือสิ่งที่เราสนใจศึกษามาเพียงบางส่วนจากที่มีอยู่ทั้งหมด หน่วยที่เลือกมาเป็นบางส่วนนี้ เรียกว่ากลุ่มตัวอย่าง และหน่วยที่มีอยู่ทั้งหมดนั้นเรียกว่า ประชากร สำหรับผลที่ได้จากการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างสามารถใช้วิธีการทางสถิติไปสรุปอ้างอิงว่าเป็นของประชากรก็ได้ ซึ่งวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างนั้น มีหลากหลายวิธีการตามความเหมาะสม

๑๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการลงพื้นที่เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือการวิจัย เช่น ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสอบถาม ผู้วิจัยจะต้องแสดงกระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูลนับตั้งแต่ การขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง การดำเนินการเก็บข้อมูล และการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๑๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น มีการดำเนินการใน ๓ ส่วน คือ การจัดกระทำข้อมูล หรือประมวลผลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมายข้อมูล

๑๓.๑ การจัดกระทำข้อมูล หรือประมวลผลข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาครบถ้วนตามจำนวนที่ต้องการแล้ว ผู้วิจัยจะต้องนำเอาข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำและเปลี่ยนรูปให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ แปลผลและจัดทำรายงานผลการวิจัยต่อไป ซึ่งการจัดกระทำหรือการประเมินผลข้อมูลนั้น

๑๓.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเอาข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ตามรูปแบบและวิธีการที่ได้วางแผนไว้ โดยอาจจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติหรือวิเคราะห์ข้อมูลโดยไม่ใช้สถิติ หรืออาจจะใช้ทั้ง ๒ อย่างผสมก็ได้แล้วแต่เรื่อง ปัญหาการวิจัย ชนิดของตัวแปร และชนิดของวิธีการวิจัย

๑๓.๓ การแปลความหมายข้อมูล เนื่องจากจุดมุ่งหมายสำคัญของการวิจัย คือ การพรรณนา การอธิบาย การทำนายปรากฏการณ์หรือพฤติกรรม และในบางกรณีผู้วิจัยจำเป็นต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาและการแก้ปัญหา ดังนั้น การวิจัยจึงไม่กระทำเพียงแค่เก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น แต่จะต้องมีการแปลความหมายและตีความหมายของข้อมูลให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายสำคัญดังกล่าวด้วย การแปลความหมายของข้อมูลจะต้องกระทำตามประเด็นที่กำหนดไว้ในปัญหา การวิจัย สมมติฐานและจุดมุ่งหมายของการวิจัย

การตีความหรือการให้ความหมายของข้อมูลมีวิธีปฏิบัติได้ ๒ วิธี คือ

วิธีที่ ๑ การพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์และพฤติกรรม โดยปราศจากข้อคิดเห็นส่วนตัว หรือนำเอาทฤษฎี หรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมารวมประกอบในข้อสรุป กล่าวคือ ผู้วิจัยจะพรรณนาและอธิบายเฉพาะผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น โดยไม่นำเอาผลการวิจัยผู้อื่นมาเปรียบเทียบกับด้วย เพราะนักวิจัยกลุ่มนี้เชื่อในความคิดที่ว่าให้

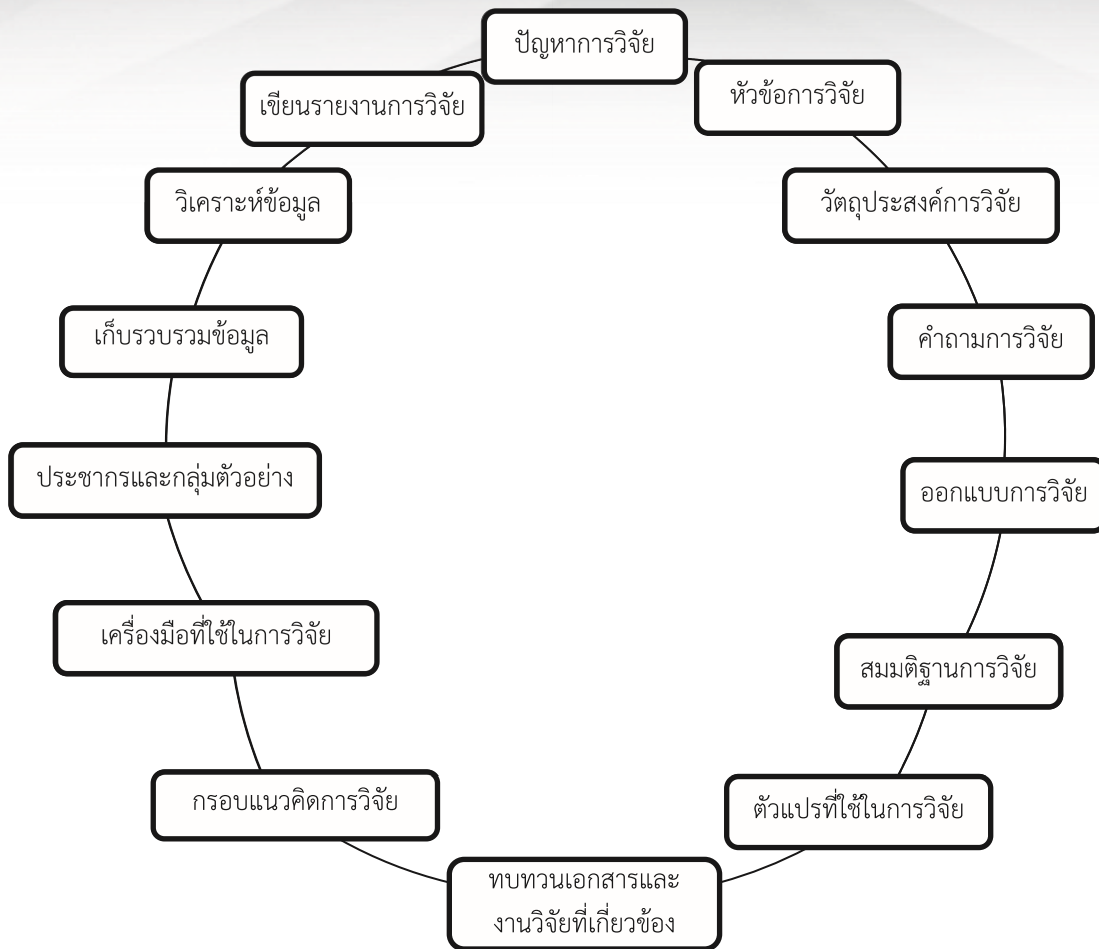
ข้อมูลที่มีอยู่เท่านั้นเป็นตัวแสดงถึงความจริงและให้ผู้อ่านตัดสินใจเอาเองว่าจะแปรความหมายไปอย่างไร ผู้วิจัยไม่ควรจะโน้มน้าวผู้อ่านให้คล้อยตามความคิดเห็นของผู้วิจัย นอกจากนี้ ยังถือว่า ผลการวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้นำมากล่าวไว้แล้วในตอนต้นของรายงานจึงไม่จำเป็นต้องกล่าวซ้ำอีก

วิธีที่ ๒ การพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์นั้น มิได้มีเพียงการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่มีอยู่จากการวิจัยครั้งนั้นเท่านั้น แต่ยังได้แทรกข้อคิดเห็น ทฤษฎีและผลการวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบเข้ากับผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนั้น เพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยให้การแปรความหมายและการตีความหมายมีน้ำหนักมากขึ้นและช่วยให้ผลการวิจัยนั้นมีประโยชน์มากยิ่งขึ้น

๑๔. การเขียนรายงานการวิจัย

การนำเอาผลการวิจัยที่ค้นพบมานำเสนอให้ในรูปแบบที่น่าสนใจ และนำมาจัดทำรายงานผลการวิจัยเพื่อที่จะเผยแพร่ผลงานวิจัยไปให้คนอื่นได้ทราบต่อไป ดังนั้น การจัดทำรายงานการวิจัยและการเผยแพร่งานวิจัยจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการเผยแพร่อยู่ในวงจำกัดทำให้ผลการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อยและไม่คุ้มค่าในการศึกษาค้นคว้าวิจัยของนักวิจัย

จากกระบวนการดังกล่าวมานี้ สามารถนำมาเขียนเป็นผังกระบวนการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๒ แสดงผังกระบวนการในการวิจัย

๓.๓ กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับกระบวนการวิจัยตามที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นนั้น ผู้เขียนได้นำแนวทางกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณนำมาแสดง ซึ่งเป็นกระบวนการที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น เพื่อให้เนื้อหาครอบคลุมในส่วนนี้ ผู้ศึกษาจึงควรที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเช่นกัน

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการศึกษาปรากฏการณ์จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์นั้น ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมหลายประการ ที่ไม่อาจจัดทำในรูปปริมาณได้

เช่น ความรู้สึกนึกคิด ประวัติชีวิต ค่านิยม ประสบการณ์หรือปัญหาในการดำเนินชีวิตบางประการ รวมทั้งอุดมการณ์ต่างๆ ด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพมีความแตกต่างไปจากการวิจัยเชิงปริมาณตรงที่วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลกล่าวคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพทำได้โดยการใช้วิธีการสังเกตจากการเข้าไปอยู่ในชุมชนที่ศึกษา ประกอบกับการสนทนาพูดคุยและสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ดังวิธีการที่นักมานุษยวิทยาปฏิบัติ หรืออาจเป็นการศึกษาโดยอาศัยเอกสารที่นักประวัติศาสตร์ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพสามารถทำได้โดยการตีความสร้างข้อสรุป โดยอาจไม่ต้องอาศัยตัวเลขสถิติเป็นหลัก หากแต่สร้างขึ้นจากสิ่งที่ได้สังเกต สัมภาษณ์และจดบันทึกมาด้วยตนเองเป็นสำคัญ

วิธีการการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. การตั้งสมมติฐาน นักวิจัยมักจะไม่ตั้งสมมติฐานการวิจัย แต่จะมีเพียงแค่ปัญหาการวิจัย หรือประเด็นที่ต้องการศึกษา และแนวคิดเชิงทฤษฎีอย่างกว้างๆ
๒. กลุ่มตัวอย่าง นักวิจัยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ที่มีขนาดไม่ใหญ่ และไม่มี ความซับซ้อน โดยผู้วิจัยต้องสามารถเข้าใจและรู้จักพื้นที่นั้นเป็นอย่างดี
๓. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูลต่างๆ ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับผู้วิจัยโดยตรงที่จะต้องเลือกเครื่องมือในการวิจัยที่เหมาะสมกับหัวข้อการวิจัยนั้น
๔. วิธีการรวบรวมข้อมูล คือการเข้าไปในพื้นที่เพื่อทำการรวบรวมข้อมูลทั้งเข้าไป โดยทำการสังเกต สัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ตาม กระบวนการวิจัยที่กำหนดไว้
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการพรรณนาข้อมูลและการตีความหรือหาความหมายของข้อมูลโดยใช้หลักตรรกวิทยา ประกอบความรู้เชิงทฤษฎีของนักวิจัยด้วย
๖. การเขียนรายงานวิจัย คือการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่นั้นมาเขียนพรรณนาและตีความหมายอธิบายถึงปรากฏการณ์สังคมอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และตอบประเด็นปัญหาการวิจัยได้ครบถ้วน

ประโยชน์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ มีดังนี้ คือ

๑. ช่วยให้เข้าใจสังคมอย่างลึกซึ้ง
๒. ใช้ในการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
๓. ใช้ในการศึกษาในการประเมินผลที่เป็นกระบวนการ
๔. ใช้ในการวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนามธรรม
๕. เหมาะสมสำหรับการวิจัยในสังคมที่มีผู้ไม่รู้หนังสือ หรือต้องสื่อสารกันคนละภาษา
๖. ใช้ผลการวิจัยประกอบการวางแผนและตัดสินใจได้เป็นอย่างดี
๗. ได้พบเห็นข้อเท็จจริงใหม่ๆ เป็นประโยชน์ในการสร้างสมมติฐานต่อไป^๓

๓.๔ สรุปท้ายบท

กระบวนการวิจัยทางรัฐศาสตร์ จะใช้แนวทางตามกระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ที่นำมาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยแบ่งขั้นตอนได้ดังนี้

๑. ปัญหาการวิจัย
๒. การกำหนดหัวข้อการวิจัย
๓. การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย
๔. การกำหนดคำถามการวิจัย
๕. การออกแบบการวิจัย
๖. การตั้งสมมติฐานการวิจัย
๗. การกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
๘. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๙. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
๑๐. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๑๑. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๑๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๑๓. การวิเคราะห์ข้อมูล
๑๔. การเขียนรายงานการวิจัย

^๓ วิเชียร ประเสริฐ และบัณฑิต บุญสนอง, เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการระเบียบวิธีวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑-๒๓.

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการศึกษาปรากฏการณ์จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์นั้น การวิจัยเชิงคุณภาพมีความแตกต่างไปจากการวิจัยเชิงปริมาณตรงที่วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ มีกระบวนการวิจัย ดังนี้

๑. ไม่มีการตั้งสมมติฐานการวิจัย แต่จะกำหนดเป็นปัญหาการวิจัย หรือประเด็นที่ต้องการศึกษา และแนวคิดเชิงทฤษฎีอย่างกว้างๆ
๒. กลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก
๓. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูลต่างๆ
๔. วิธีการรวบรวมข้อมูล คือ การลงพื้นที่โดยทำการสังเกต สัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ตามกระบวนการวิจัยที่กำหนดไว้
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการพรรณนาข้อมูลและการตีความหรือหาความหมายของข้อมูลโดยใช้หลักตรรกวิทยา
๖. การเขียนรายงานวิจัย คือการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่นั้นมาเขียนพรรณนาและตีความหมายอธิบายถึงปรากฏการณ์

คำถามท้ายบท

๑. การกำหนดชื่อเรื่องของการวิจัย ปัญหา และจุดมุ่งหมายของการวิจัย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร? อธิบาย
๒. สมมติฐานการวิจัย คืออะไร? เหตุใด นักวิจัยจึงต้องกำหนดให้มีสมมติฐานการวิจัยด้วย?
๓. การวิเคราะห์ข้อมูล มีกี่กระบวนการ? อะไรบ้าง อธิบาย?
๔. การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ อะไร? มีความแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณอย่างไร?
๕. การวิจัยเชิงคุณภาพมีกระบวนการอย่างไร?